

ПРАВОСЛАВНИ БРАК И ПОРОДИЦА

СВЕТА ТАЈНА БРАКА И ПОРОДИЦЕ

“У почетку стварања Бог их је створио као мужа и жену. Због тога ће оставити човјек оца својега и матер и прилијепиће се жени својој, и биће двоје једно тијело. Тако више нису двоје него једно тијело. А што је Бог саставио човек да не раставља”

(Мк. 10,6-9.)

рак је установљен од стране самог Творца и то је свештени савез мужа и жене, благословен и освећен посебном Тајном у Цркви.

“Православни брак је света тајна по којој се два лица разнога пола, на начин прописан Црквом, везују доживотном духовном и телесном везом ради потпуне животне заједнице и (благословеног) рађања и (хришћанског) васпитања деце” (Брано Цисарж).

Посебан благослов који Црква даје мушкарцу и жени који ступају у брак зове се “тајна”. Зашто?

“Основна поставка брака као **тајне** садржи предпоставку да човек није бића са искључиво физиолошким, психолошким или социолошким функцијама, него је он грађанин Царста Божијег, што значи да његов читав живот у себе укључује вечите вредности самога Бога” (Јован Мајендорф).

По учењу Православне Цркве брак је тајна уколико се склапа за време Евхаристијске Божанствене литургије. То значи да је за човека (слику и прилику Божију) постављен основни хришћански захтев – да учествује у самом Божанском животу. Хришћанско доживљавање ”Бога, који постаје Човек да би и човек могао постати Богом “ (св.Атанасије Александријски) једино може да свему овом да одговарајуће право значење.

Новозаветно учење Исуса Христа о васкрсењу и бесмртности је учинило безвредном бригу о продужавању живота преко потомства (Мт.22,23-32; Мк.12,18-27; Лк.20,27-37), што је било карактеристично за Стари Завет.

Учење господина Христа које забрањује развод брака позитивно вреднује природу хришћанског брака. У Матејевом Еванђељу се на два места каже исто : “ А ја вам кажем да сваки који отпусти жену своју, осим због прељубе, наводи је да чини прељубу ; и који се ожени отпуштеницом, прељубу чини” (Мт.5,32 и 19,9), слично и Мк.10,11 и Лк. 16,18).

Нераскидивост брака ипак, није захтев који је легално апсолутан. Чувени изузетак који помиње св.ап.Матеј (осим због прељубе – 5,32) постоји да нас подсети да закон Царства Божијег никада нема силу законске принуде, да он предпоставља слободан људски одзив, па према томе и дар хришћанског брака треба да буде прихваћен, да се слободно поживи или, да га евентуално човек одбаци. Уопште, Еванђеље никада не своди тајну људске слободе на законске прописе. Оно нуди човеку једини дар достојан њега као “слике Божије” – “немогуће савршенство” : “Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески” (Мт.5,48).

Исус Христос захтева апсолутну моногамију, која је изгледала немогућом за оне који су слушали Христову проповед (види Мт. 19,10). У ствари, по Православној духовности љубав је изнад категорије могућег и немогућег. Она је “савршени дар”, познат једино кроз доживљај. Љубав очигледно није подударна са прељубом. У случају прељубе, дар је одбијен и брак не постоји. Оно што из тога следи, није само легални развод, него трагедија злоупотребљене слободе, односно ГРЕХ (Мајендорф “Брак у светлости Православне теологије”, Бгд. 1974.г., стр.5).

Када говори о удовичанству св. Апостол Павле каже да брак није прекинут смрћу, јер : “Љубав никада не престаје” (I Кор. 13,8). Учење које је постало темељ за целокупну теологију брака, какво се налази у православном Предању¹ заснива се на учењу светог апостола Павла о браку као одразу везе између Исуса Христа и Цркве : “Мужеви волите своје жене као што и Христос заволе Цркву и себе предаде за њу...Тајна је ово велика, а ја говорим о Христу и о Цркви” (Ефес,5,25 и 32).

Други брак (било да се ради о удовим или разведним супружницима) само се толерише као нешто боље од “горења у страстима” (упаљивања), и ништа више (види I Кор. 7,9). Све до X века други брак није благосиљан у Цркви, а чак и данас он представља препреку за ступање у чин свештеника. Савремени обред за благослов другог брака подвлачи да је он само допуштен из самилости – снисходљивости према људским слабостима. Хришћански брак је много више од земаљске телесне везе, он је вечни савез, који ће се продужити и онда када наша

¹ Православно предање обухвата : Правила апостолска , Правила Васељенских и помесних сабора Цркве, Правила светих отаца и црквене богослужбене песме.

тела буду “духовна” и када Исус Христос буде “све у свему” (по речима св.апостола Павла Кол.3,11).

У Новом Завету појам брака је у директној зависности од радосне вести Васкрсења, коју је благовестио и собом пројавио Господ Христос рекавши : “Ја сам васкрсење и живот; који верује у мене ако и умре живеће” (Јн.11,25). Хришћани су позвани- већ у овом свету- да пројаве нови живот, да постану грађани Царства небеског. То они могу и у браку. “Тада брак престаје да буде просто задовољење привремених природних потреба и средство за обезбеђење илузорног продужења живота преко потомства. То је јединствена веза два бића у љубави, два бића која могу да превазиђу своју сопствену људскост и да тако буду уједињени не само једно с другим, већ такође и у Христу” (Мајендорф, исто, стр.6).

БРАК ЈЕ СВЕТА ТАЈНА

“Тајна је ово велика, а ја говорим о Христу и о Цркви” (Ефес.5 ,32). Апостол Павле у посланици Ефесцима, тумачећи тајну хришћанског брака, говори о могућности и о одговорности који су дати мужу и жени да преобразе своје “договоре” у реалност Царства Божијег. Брак као света тајна је доживљај где човек не наступа као појединац него у заједници са Богом. Света тајна је “пролаз” (=пасха=Христос=Нова Пасха) према истинитом животу. Она је човеково спасење. То су отворена врата за спасење. Сам Господ је рекао : “Ја сам врата; ако ко уђе кроза ме спашће се” (Јн.10,9). Оно спасавајуће у свим светим тајнама, па и у светој тајни брака огледа се у томе што Христос собом све преизмењује и преображава за добро и за спасење. У току обреда венчања чита је Еванђеље по Јовану (2,1-11), односно, прича о Христовој посети свадбе у Кани Галилејској. Као што Христос на овој свадби претвара воду у најбоље вино, “тако и грешни живот човека може бити преображен присуством Христа у нову стварност Царства Божијег” (Мајендорф, исто, стр.9).

Сједињење Бога са нама и обожење наше се конкретно омогућује и даје кроз свете тајне Христове у Цркви. Свршавањем светих тајни и учешћем у њима (уз саслуживање канонски рукоположених свештеника) Христос је присутан у Цркви, јер је Он тако хтео да, “поставши човек, сам Собом изврши сједињење са нама. Он је Себе дао нама и за нас; и сада опет – у светим тајнама – даје Себе” рекао је св.Симеон Солунски.

Идентитет и препознатљивост Православне Цркве се темељи на Тајни Христа Богочовека, на тајни “Бога који постаје Човек да би и човек мога постати Богом” (св.Атанасије Александријски). Дакле, исходиште обожења, односно достизање “у меру раста пуноће Христове” (Ефес. 4,13) јесте сама Тајна Христа, односно живот човека као слободне личности у заједници са Богом и са другим људима у Христу, кроз свете тајне.

Свака света тајна (па и света тајна брака) обједињује видљиву свештено радњу и невидљиво изливање благодати Божије као дара и испомоћи за преображај људи у добро и за добро, за њихово спасење.

Свети Симеон Солунски овако објашњава садржај, карактер и значај Христових светих тајни за нас: “Пошто смо ми људи двоструки, душе и тела, зато нам је Христос свете тајне предао двоструко, јер је заиста и Он сам ради нас постао двострук, будући и истински Бог и поставши истински човек, да би тако благодаћу Духа Светога духовно осветио душе наше, а вештастеном (материјалном) водом и уљем и чашом и осталим (што се у светим тајнама употребљава), но освећенима Духом, осветио и тела наша, те тако нам дао и пружио свецело и савршено спасење”.

ЧИН ЗАРУЧЕЊА И ВЕНЧАЊА – СИМВОЛИКА. Чин свете тајне брака обједињује две службе у једној: чин заручења (веридбе) и чин венчања.

ВЕРИДБА – симболика. Први део, веридба, одговара браку као “установи” установљеној од Бога у самој творевини. Брак је постојао пре Христа и постоји и изван Цркве. Он је био установљен још у рају (Књ.Пост.2,24). Веридба се обично врши у припрати цркве и састоји се од размене прстенова међу вереницима, а тек потом следи свечаност уласка у цркву и овенчавање крунама новобрачника. Прстеновање у овом првом делу чина венчања симболизује постојање брака пре Христа, при чему прстен представља символ вечности, верности и нечег драгоценог.

Брак као и све друго припада паломе свету. И брак се кроз човеков грех искварио. Стога баш, као што је и човек, његово тело и материја и све у овоме свету одступило од свог првобитног смисла, све треба да буде искупљено и преображено. С обзиром на то други део службе – венчање и задобија свој истински смисао.

ВЕНЧАЊЕ – симболика и смисао. Пошто је завршена веридба, свештеник уводи младенце у наос цркве (брод или средишни део цркве). Ова литија (поворка) у цркву, веома је важна у црквенослужбеном (литургијском) смислу, јер открива (симболизује) преображај брака од нечега што је сасвим природно у брак у Христу. Брак овде добија ново значење. Христос постаје средиште тог (брачног) односа. Према слици љубави Бога Створитеља тако се и људска љубав излива на другу особу. Сусрет младенаца је сусрет у Богу, њихов брак је тајна, чији је свештенослужитељ сам Христос (невидљиво присутан) преко свештеника који Му саслужује (на видљив начин). Кроз Христа брак добија своје вечно значење, постаје пут, односно подвиг, чије је коначно испуњење у Царству Божијем.

Када у току обреда венчања свештеник овенча младенце венцима (крунама) и поведе их три пута око целиваонице (са иконом), певају се три песме које откривају троструку симболику венчања (крунисања) :

- Венци (круне) откривају, пре свега, царску суштину брака. Кроз брак човек је васпостављен у своје достојанству цара света (као творевине Божије). Јер човек заиста постаје цар једног царства, ма како оно малено било (са неколико деце или можда без њих). Милост Божија омогућиће онима који благочестиво живе да им сопствени домови буду жижа истинског хришћанског живота, љубави, мира и радости. Зато црква породицу и назива малом (домаћом) црквом. Породица одражава Небеско Очинство Самога Бога, јер овај свет је био створен као породица Божија.

- Друга песма је мученички тропар : “Свети Мученици, који сте славно пострадали и венце добили, молите се Господу да помилује душе наше” овај тропар указује да су венци (круне) којима су овенчани новобрачници у ствари мученички венци. Породичне кризе и чешћи разводи, данас су последица тога што људи не прихватају брак и породичне обавезе као мучеништво, са трпљењем и стрпљиво. Као и сам живот брак је пре свега путовање, а његов циљ је Царство Божије. То и такво путовање захтева узрастање, страдање, труд и љубав – у најдубљем смислу речи – љубав нераздвојну од крста. Све оно што обично чини основицу брака (најчешће физичка привлачност и лепота) једном ће проћи. Оно што буде остало биће истинска љубав, она која надилази смрт и којом предокушавамо укус Царства Небеског. У том смислу брак је мучеништво.

- Тек у Царству Божијем брак има своје остварење као пуноћа, па је зато треће значење венаца (круна) то да су они венци Царства Божијег. Када свештеник са глава супружника скине круне, он моли Бога да те венце прими у своме Царству. А тамо, у Царству, ће се све што је појединачно и делимично остварити у свој својој пуноћи, или како то каже св.апостол Павле у химни о љубави : “А када дође савршено онда ће престати што је делимично...јер сад видимо као у огледалу, у загонетки, а онда ћемо лицем у лице; сад знам делимично, а онда ћу познати као што бих познат” (I Кор.13,10 и 12).

Господ Христос је Женик Новозаветне Цркве, Он љуби Цркву и Себе предаје (жртвује) за њу (види Ефес.5,25, односно Ефес.5,22-33). И мада Христа чланови Цркве често изневеравају и одступају од Њега (робујући греху и грешним навикама), Он их још увек као Цркву љуби, трпељиво чекајући на њихово покајање. То је управо она љубав која преображава кроз опроштај. Исто тако и у браку, кроз то што супружници² бивају мученици, тј.сведоци Христови, они заједо узрастају да би собом образовали саму слику те божанске пожртвоване љубави између Бога и човека.

ПРАВОСЛАВНА ХРИШЋАНСКА ПОРОДИЦА КАО ДОМАЋА “МАЛА ЦРКВА”

Супружници су позвани да брак који су склопили у Христу претворе у живот по Христу. Односно, као што је Црква “Богочовек Христос продужен у све векове” (отац Јустин Поповић) тако је и хришћанска породица продужетак Христа у животу и бићу верника.

Дакле, главни задатак православне породице је да се изграђује у “домаћу цркву” у коме су сви чланови породице призвани да свештеност делују, да примају Христа у своја бића, да постану наследници Божијих обећања. Брачници би требало да се подвигом делатне вере потруде да благодат која им је кроз свету Тајну дата на испомоћ (у заједничком животу) не остане празна, него да кроз врлински живот

² Реч супружник потиче од црквнорословенских речи сон=са и пронг=упрегнути, одн.сон – пронг=упрегнут заједно са неким да вуче терет; супружници су назначени за узајамно подношење терета који собом повлачи породични живот.

пораде на њеном умножењу и појаве се као сарадници у Божијем делу преображаја свеколике творевине у добро и за добро, а на спасење.

Укључена у Цркву, кроз свету тајну љубави Бога према човека и свету тајну љубави човека према Богу, природна мушко—женка љубав постаје света тајна брачне љубави и заједнице боголиког мужа (господина) и боголике жене (госпође) у којој се њихови појединачни животи преображавају у заједничко (једно) брачно биће по образу Христове љубави : кроз самопоништавајућу љубав која надилази смрт. Пут до васкрсења води преко Голготе, односно преко крсне жртве.

Рађање детета је сверадосни плод брачне љубави али истовремено и потврда творачке боголикости брачника. Хришћанска породица се развија тако што се супружници жртвују једно за друго, а као родитељи, крсно жртвују за своју децу. Тој жртви је потребна благодатна помоћ Божија.

Породична срећа је заснована на страху Божијем. О томе сведочи и поука којом је митрополит Антоније (Блум) поучавао млади брачни пар: “Сила се Божија у немоћи показује”(II Кор.12,9): не иштите снагу, предајте се вољи Божијој, Његовом вођству, и сила Божија ће се у вашој немоћи показати, и ви ћете узмоћи да из искуства кажете оно што је огласио св.апостол Павле : “Све нам је могуће у Господу Исусу Христу, Који нам моћ даје....”.

Родитељи, упућујући децу у тајне вере и живота би требало да се христолико смиравају пред њима, а све чему их уче да сведоче личним примером. С друге стране и сами родитељи бивају поучавани, јер: “Детиња једноставност, поверење, чистота душе, незлопамтивост и отвореност, пружају најдубљу утеху родитељима и најдубље их поучавају. Зато Господ позива да се непрестано уподобљавамо деци јер је – по Његовим речима – њихово Царство Небеско” (види Мт.19,14 и Мк.10,14-15).

Благочестиви супружници, који чувају верност, чистоту и непорочност, бивају награђени од Бога добром и благословеном децом.

Свештени текстови Цркве указују да неоспорно старешинство мужа и оца у породици јесте у томе што је његова одговорност као духовног домаћина и старатеља “Цркве у малом”, тј. породице , слична Христовој бризи за Цркву Његову. Отац као глава породице сличан је духовном пастиру одговорном за судбину духовне деце. Њему више од свега припада одговорност и брига о томе да – од Бога – поверена му породица непрестано ураста као “мала црква” у тајну велике Цркве Христове. Он је дужан да осмисли духовни живот и смисао породице у целини, да окупља породицу тако да читав њен живот постане заједничко богослужење. Гајење тог духа заједнице најбоља је основа узајамног васпитања супружника и васпитања деце. Јер “права сигурност личности се не састоји у личном, усамљеном напору, већ у људском заједништву “ (Достојевски). У сваком случају породични дом је место за пражњење од саможивости, у сваком па и најситнијем детаљу заједничког (брачног) живота, али тај подвиг је сакривен огртачем свакодневнице.

* * *

“Ја сваком мужу и жени, старцу и младићу, градском житељу и сељаку, простом и старешини, богатом и сиромашном, пошто све призива један хришћански подвиг, дајем један савет – припремајте се радо за подвиг, не малаксавајте, не оклевајте, не губите време, које се више не може повратити. Јер садашње време је време делања, подвига, а будуће – време награђивања...” (св.Григорије Богослов).

Излази по благослову Њ.П.Епископа нишког Г.Г. Иринеја

Сестринство манастира св.Стефана Липовац